

CZU 342.565(478)

DOI 10.5281/zenodo.6831033

RADIOGRAFIA DEMERSURILOR DOCTRINARE PRIVIND PROBLEMATICA CONTROLULUI CONSTITUȚIONALITĂȚII LEGILOR

Tatiana DABIJA,
doctor în drept, conferențiar universitar

Controlul constituționalității legilor, ca element al garanției juridice a supremației constituției constituie calea ce duce spre dezvoltarea societății moderne. Cât de actuale sunt problemele legate de reforma jurisdicției constituționale, de controlul constituționalității legilor? Considerăm că la etapa actuală, în al doilea deceniu din mileniul trei, există două direcții principale ce vizează eficientizarea procesului controlului constituționalității legilor. Avem în vedere: a) integrarea în Uniunea Europeană a majorității statelor de pe continentul european, dimensiune la care s-a raliat și Republica Moldova, și b) reforma și modernizarea instituțiilor statului. Pe dimensiunea apropierei de Uniunea Europeană, suntem în prezența unui eveniment istoric, de anvergură și semnificație pentru întreaga națiune, când la Bruxelles s-a scris istoria poporului nostru, prin semnarea de către Republica Moldova a Acordului de Asociere. Este de departe cea mai istorică decizie a poporului nostru [8]. Acordul de Asociere vine să aducă beneficii Republicii Moldova nu doar pe termen imediat, ci și pe termen strategic ce vizează o perioadă de zeci și sute de ani. Aceste beneficii, într-o perspectivă imediată vor genera o sporire a exporturilor din RM spre UE cu 16%, iar PIB-ul Moldovei va crește cu 5,4% anual, în cazul aprofundării reformelor. Totodată, va deveni atractivă producția agricolă a RM, având în vedere faptul că UE va anula taxele de import, care însumează un profit pentru agricultorii din RM în valoare de cel puțin 46 de milioane euro [19]. Avantajele integrării în Uniunea Europeană versus alte uniuni de state sunt vădite pentru Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: controlul constituționalității legilor, Constituția, supremația constituției.

Introducere. Analizând conceptele doctrinare privind problematica controlului constituționalității legilor în Statele Uni-

RADIOGRAPHY OF DOCTRINAL APPROACHES ON ISSUES OF CONTROL OF CONSTITUTIONALITY OF LAWS

Tatiana DABIJA,
PhD, associate professor

The control of the constitutionality of laws, as the element of the legal guarantee of the supremacy of the constitution constitutes the path that leads to the development of the modern society. How current are the issues related to the reform of the constitutional jurisdiction, to the control of the constitutionality of the laws? We consider that at the present stage, in the second decade of the third millennium, there are two main directions aimed at the improvement of efficiency of the process of the control of the constitutionality of laws. We refer to: a) the integration into the European Union of the majority of the states on the European continent, the dimension to which the Republic of Moldova has also joined and b) the reform and modernization of state institutions. On the scale of the rapprochement with the European Union, we are in the presence of a historic event, of magnitude and significance for the entire nation, when the history of our people was written in Brussels, by the signing by the Republic of Moldova of the Association Agreement. It is by far the most historic decision of our people [8]. The Association Agreement brings benefits to the Republic of Moldova not only in the immediate term, but also in the strategic term covering a period of tens and hundreds of years. These benefits, in an immediate perspective, will generate an increase of exports from the Republic of Moldova to the EU by 16%, and the GDP of Moldova will increase by 5,4% annually, in case of the deepening of the reforms. At the same time, the agricultural production of the Republic of Moldova will become attractive, given that the EU will cancel the import duties, which sum up a profit for the farmers of the Republic of Moldova amounting to at least 46 million euro [19]. The advantages of the integration in the European Union versus other unions of states are obvious for the Republic of Moldova.

Keywords: Control of constitutionality of laws, Constitution, supremacy of constitution.

Introduction. Analysing the doctrinal concepts on the issues of the control of the constitutionality of laws in the United States



te ale Americii și în Uniunea Europeană, remarcăm faptul că problema controlului constituționalității legilor este actuală și astăzi, ceea ce ne demonstrează existența dezbaterilor doctrinare în SUA – patria primei constituții scrise din lume. În acest sens, în SUA există o societate puternică ce înglobează doctrinari de vază, care opinează în favoarea supremației constituției și a rolului ei fundamental în controlul constituționalității legilor. Este vorba de The Federalist Society [31].

Totodată, problematica jurisdicției constituționale și în speță a controlului constituționalității legilor a fost pe larg dezbătută în doctrina constituțională din Statele Unite ale Americii. În mod special, abordarea problematicii constituționalității legilor a fost realizată prin prisma statutului juridic al Curții Supreme de Justiție a SUA. Printre cele mai de referință creații din domeniu, cităm următoarele lucrări ale constituționaliștilor americani: Richard Pacelle este autorul unei monografii „The Role of the Supreme Court in American Politics: The Least Dangerous Branch?” (din engleză: Rolul Curții Supreme de Justiție în politicile americane: cea mai puțin periculoasă ramură?) [21]. Printre subiectele abordate, care sunt de un interes actual pentru Republica Moldova și care, cu regret, nu au fost abordate în sistemul doctrinar autohton, vom menționa: Curtea Supremă: Lege sau Politică? Rolul Curții Supreme de Justiție în definirea și setarea politicilor publice; Dimensiunea istorică a dilemei privind rolul legal sau politic al Curții Supreme a SUA; Teoria democrației și Curtea Supremă; Formarea politicilor publice contrare voinței majorității din societate; Revizuirea legislației și practicilor în sensul corespunderii lor cu valorile democratice; actul deliberativ nedemocratic; Rolul pluralist al Curții Supreme a SUA; Puterea și potențialul Curții Supreme; Curtea Supremă: suficient de puternică sau prea slabă?; Protecția legitimității Curții Supreme etc[21]. Noonan John a analizat rolul Curții Supreme de Justiție a SUA din ultimii ani în ceea ce privește limitarea competențelor administrației publice centrale și extinderea celor ale statelor membre. Astfel, controlul constituționalității legilor a fost realizat într-o

of America and the European Union, we mention the fact that when we talk about the United States of America, the issue of the control of the constitutionality of laws is current even today, proves the existence of doctrinal debates in the USA – the homeland of the first written constitution in the world. In this sense, in the USA there is a strong society that includes the famous doctrinaires, who opine in favour of the supremacy of the constitution and its fundamental role in the control of the constitutionality of laws. It is referred to The Federalist Society [31].

At the same time, the issues of the constitutional jurisdiction and in this case of the control of the constitutionality of laws were widely debated in the constitutional doctrine of the United States of America. In particular, the approach to the issues of the constitutionality of laws was made in the light of the legal status of the Supreme Court of Justice of the USA. Among the most important works in the field, we cite the following works of the American authors-constitutionalists: Richard Pacelle is the author of a monograph “The Role of the Supreme Court in American Politics: The Least Dangerous Branch?” (from English: Rolul Curții Supreme de Justiție în politicile americane: cea mai puțin periculoasă ramură?) [21]. Among the approached subjects, which are of current interest to the Republic of Moldova and which have unfortunately not been approached in the domestic doctrinal system, we will mention: the Supreme Court: Law or Politics? The role of the Supreme Court of Justice in the definition and establishment of public policies; The historical dimension of the dilemma regarding the legal or political role of the Supreme Court of the USA; The theory of democracy and the Supreme Court; Formation of public policies contrary to the will of the majority in society; Review of legislation and practices in line with their democratic values; undemocratic deliberative act; The pluralistic role of the Supreme Court of the USA; The power and potential of the Supreme Court; Supreme Court: strong enough or too weak?; Protection of the legitimacy of the Supreme Court, etc. [21]. Noonan John analysed the role of the Supreme Court of Justice of the USA in recent years regarding the limitation of the competences of the central public administration and extension of those of the member

manieră în care, de cele mai dese ori, ele au fost declarate neconstituționale sau interpretate în sensul restrângerii exercițiului puterii federale în favoarea extinderii competențelor statelor membre ale SUA [20]. Ball Howard este autorul unei monografii ce atestă rolul crucial al Curții Supreme a SUA în viața cotidiană a fiecărui american: „The Supreme Court in the intimate lives of Americans: Birth, Sex, Marriage, Childrearing and Death” [1] (în traducere din l. engleză: Curtea Supremă de Justiție în viața intimă a americanelor: naștere, sex, căsătorie, creșterea copiilor și moartea). Starr Kenneth de asemenea, a analizat rolul Curții Supreme a SUA în viața cotidiană a americanilor, fiind autorul monografiei „First Among Equals: The Supreme Court in American Life” (în traducere din l. engleză – Primul între egali: Curtea Supremă de Justiție în viața americanilor). Structural, abordarea științifică este clasificată în 3 compartimente: Titlul I – Curtea Supremă de Justiție atunci și acum; Titlul II – Drepturile „Noi Poporul”; Titlul III – Atribuțiile și structura guvernului american. Semonche John a analizat fundamentele istoriei culturale care stau la baza activității Curții Supreme de Justiție a SUA. În lucrarea sa „Keeping the Faith: A Cultural History of the U.S. Supreme Court” (în traducere din l. engleză – Păstrând încrederea: o istorie culturală a Curții Supreme de Justiție a SUA) [26]. De fapt, lucrarea se prezintă mai degrabă drept o prezentare cronologică a celor mai semnificative repere din istoria dezvoltării Curții Supreme. Thomas Hogan, constituționalist și judecător la Curtea Supremă de Justiție a publicat o monografie adresată cercetătorilor și judecătorilor de carieră din alte state – „The Federal Court System in the United States: An Introduction for Judges and Judicial Administrators in Other Countries” (în traducere din l. engleză: Sistemul federal de instanțe de judecată în SUA: o introducere pentru judecătorii și administratorii judiciari din alte state) [12].

La nivelul Uniunii Europene problematica controlului constituționalității legilor a fost cercetată în multiple studii și sub diverse aspecte. Pentru studiul nostru prezintă interes anumite abordări, pe care, în primul rând, am dori să le dezvoltăm pe parcursul monografiei,

states. Thus, the control of the constitutionality of laws was carried out in a manner in which they have often been declared unconstitutional or interpreted as restricting the exercise of the federal power in favour of the extension of the competences of the member states of the USA [20]. Ball Howard is the author of a monograph that attests the crucial role of the Supreme Court of the USA in the daily life of every American: “The Supreme Court in the intimate lives of Americans: Birth, Sex, Marriage, Childrearing and Death” [1] (in translation from English: Curtea Supremă de Justiție în viața intimă a americanelor: naștere, sex, căsătorie, creșterea copiilor și moartea). Starr Kenneth also studied the role of the Supreme Court of the USA in the daily life of Americans, being the author of the monograph “First Among Equals: The Supreme Court in American Life” (in translation from English – Primul între egali: Curtea Supremă de Justiție în viața americanilor). Structurally, the scientific approach is classified into 3 compartments: Title I – Supreme Court of Justice then and now; Title II – Rights “We the People”; Title III – Duties and structure of the American government. Semonche John analysed the foundations of the cultural history that underlie the activity of the Supreme Court of Justice of the USA. In his paper “Keeping the Faith: A Cultural History of the U.S. Supreme Court” (in translation from English – Păstrând încrederea: o istorie culturală a Curții Supreme de Justiție a SUA) [26]. In fact, his paper is presented rather as a chronological presentation of the most significant landmarks in the history of the development of the Supreme Court. Thomas Hogan, the constitutionalist and judge at the Supreme Court of Justice, published a monograph addressed to the career researchers and judges in other states – “The Federal Court System in the United States: An Introduction for Judges and Judicial Administrators in Other Countries” (in translation from English: Sistemul federal de instanțe de judecată în SUA: o introducere pentru judecătorii și administratorii judiciari din alte state) [12]. At the level of the European Union, the issues of the control of the constitutionality of laws were researched in multiple studies and under various aspects. For our study, certain approaches are of interest, which, first of all, we would like to develop in the course of the monograph, and secondly, they could



și în al doilea rând, ar fi putut să fie preluate de doctrinarii autohtoni și de practicieni, în special din cadrul Curții Constituționale a Republicii Moldova. În această ordine de idei, vom prezenta în rândurile ce urmează o radiografie a celor mai relevante abordări. Maartie de Visser – profesor la Universitatea de Management din Singapore, Universitatea din Maastricht și Școala de Drept din Tilburg, iar între anii 2008-2013 – membru al Proiectului de drept constituțional european și național (EuNaCon) finanțat de Consiliul European de Cercetare (ERC). În lucrarea sa de căpătâi – „Constitutional Review in Europe: A comparative analysis” (în traducere din l. engleză – Controlul de constituționalitate în Europa: analiză comparată) [40], autorul a abordat problematica controlului de constituționalitate, atât pe dimensiunea instituțională a Uniunii Europene, cât și pe dimensiunea națională, examinând situația dată în țări precum: Belgia, Republica Cehă, Finlanda, Franța, Germania, Italia, Ungaria, Olanda, Spania, Polonia și Marea Britanie. Un alt aspect ce ține de controlul constituționalității legilor la nivelul Uniunii Europene vizează iminentele modificări-completări aduse constituțiilor statelor naționale în legătură cu procesul de integrare în Uniunea Europeană.

Metode și materiale aplicate. În studiul efectuat au fost utilizate următoarele metode de cercetare: istorică, a analizei, a sintezei, a comparației și altele. În calitate de materiale științifice au fost utilizate Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, cu modificările și completările ulterioare; materialele științifice, monografiile autorilor din țară și de peste hotare etc.

Rezultate obținute și discuții. O abordare științifică a problemei respective o găsim în lucrarea autorilor Wilhelm Lehmann și Cristina Castagnoli „National Constitutional Law and European Integration” (Czech Republic; Germany, France, Italy, Austria, Poland, Finland and Sweden) – (în traducere din l. engleză – Dreptul constituțional național și integrarea europeană) [15]. Autorii au examinat în detaliu impactul integrării în Uniunea Europeană asupra materiei constituționale naționale a diverselor state: Republica Cehă, Germania, Franța,

have been taken over by the local doctrinaires and practitioners, especially from the Constitutional Court of the Republic of Moldova. In this order of ideas, we will present in the following lines a radiography of the most relevant approaches. Maartie de Visser – Professor at the University of Management in Singapore, the University of Maastricht and the School of Law of Tilburg, and between 2008-2013 – the member of the Project of the European and National Constitutional Law (EuNaCon) funded by the European Research Council (ERC). In his first paper – “Constitutional Review in Europe: A comparative analysis” (in translation from English – Controlul de constituționalitate în Europa: analiză comparată) [40], the author approached the issues of the control of constitutionality, both on the institutional dimension of the European Union, as well as on the national dimension, examining the given situation in the countries such as: Belgium, the Czech Republic, Finland, France, Germany, Italy, Hungary, the Netherlands, Spain, Poland and the United Kingdom. Another aspect related to the control of the constitutionality of the laws at the level of the European Union concerns the imminent modifications-completions brought to the constitutions of the national states in connection with the process of the integration in the European Union.

Applied methods and materials. The following research methods were used in the performed study: of history, analysis, synthesis, comparison and other research methods. The Constitution of the Republic of Moldova of July 29th, 1994 was used in the capacity of the scientific materials, with subsequent amendments and completions; scientific materials, monographs of authors of the country and abroad, etc.

Obtained results and discussions. A scientific approach to the concerned issue can be found in the paper of the authors Wilhelm Lehmann and Cristina Castagnoli “National Constitutional Law and European Integration” (Czech Republic; Germany, France, Italy, Austria, Poland, Finland and Sweden) – (in translation from English – Dreptul constituțional național și integrarea europeană) [15]. The authors examined in detail the impact of the integration into the European Union on the national constitutional matter of various states: the

Italia, Austria, Polonia, Finlanda și Suedia. În special pentru noi prezintă interes studiul problematicii limitărilor constituționale a integrării în Uniunea Europeană. Astfel, vedem că Constituțiile naționale, Curțile Constituționale naționale pot juca un rol decisiv în avansarea unei sau altei țări pe calea integrării în Uniunea Europeană. De menționat, că autorii studiului au identificat anumite limitări constituționale a integrării europene la fiecare stat abordat: Republica Cehă [15, p.34-44]; Germania [15, p.53-76]; Franța [15, p.95-104]; Italia [15, p.114-135]; Austria [15, p.150-154]; Polonia [15, p.177-178]; Finlanda [15, p.198-201]; Suedia [15, p.206-209].

Este firesc, că problematica dezbătută în studiul de mai sus prezintă un interes viu pentru Republica Moldova și în special pentru Curtea Constituțională, care în anii ce urmează se va lăsa de necesitatea interpretării și ajustării prin procedura de control al constituționalității legilor. Totodată, deși lucrarea abordată mai sus este publicată în 2011, adică destul de recent, totuși, în anul 2014, la nivelul Uniunii Europene se vine cu o altă lucrare în domeniu. Este vorba de monografia Națională Constitutional Avenues for further EU Integration (în traducere din l. engleză: Căile constituționale naționale pentru o integrare continuă în Uniunea Europeană), elaborată de un grup de autori din Uniunea Europeană: Leonard Besselink, Monica Claes, Sejla Imamovic, Jan Herman Reestman, sub redacția lui Rosa Raffaelli [22]. Atât pentru studiul nostru, cât și pentru doctrinari și în special membrii Curții Constituționale sunt valoroase cercetările care arată nevoia de mai departe de ajustare constituțională, inclusiv și cu sprijinul substanțial al Curților Constituționale. Grupul de autori a supus examinării științifice situația și necesitatea reformelor din următoarele state: Croația [22, p.48-50]; Republica Cehă [22, p.63-66]; Estonia [22, p.75-79]; Finlanda [22, p.90-91]; Franța [22, p.104-108]; Germania [22, p.118-124]; Ungaria [22, p.133-134]; Irlanda [22, p.145]; Italia [22, p.154-156]; Olanda [22, p.165-169]; Polonia [22, p.180-181]; Marea Britanie [22, p.193-195].

Din perspectiva examinată mai sus, considerăm absolut necesară efectuarea unei ra-

Czech Republic, Germany, France, Italy, Austria, Poland, Finland and Sweden. Of particular interest to us is the study of the authors on the issues of the constitutional limitations of the integration into the European Union. Thus, we see that the national Constitutions, the national Constitutional Courts can play a decisive role in the advancement of one or another country on the path of the integration into the European Union. It should be mentioned that the authors of the study identified certain constitutional limitations of the European integration in each approached state: Czech Republic [15, p.34-44]; Germany [15, p.53-76]; France [15, p.95-104]; Italy [15, p.114-135]; Austria [15, p.150-154]; Poland [15, p.177-178]; Finland [15, p.198-201]; Sweden [15, p.206-209].

It is natural that the issues discussed in the above study is of great interest to the Republic of Moldova and especially to the Constitutional Court, which in the coming years will face the need for interpretation and adjustment through the procedure of the control of the constitutionality of laws. At the same time, although the paper approached above is published in 2011, i.e. quite recently, however, in 2014, at the level of the European Union comes another paper in the field. It is referred to the monograph National Constitutional Avenues for further EU Integration (in translation from English: Căile constituționale naționale pentru o integrare continuă în Uniunea Europeană), elaborated by a group of authors of the European Union: Leonard Besselink, Monica Claes, Sejla Imamovic, Jan Herman Reestman, edited by Rosa Raffaelli [22]. Both for our study and for the doctrinaires and especially the members of the Constitutional Court, the researches that demonstrate the need for further constitutional adjustment are valuable, including with the substantial support of the Constitutional Courts. The group of authors subjected to the scientific examination the situation and the need for the reforms in the following states: Croatia [22, p.48-50]; Czech Republic [22, p.63-66]; Estonia [22, p.75-79]; Finland [22, p.90-91]; France [22, p.104-108]; Germany [22, p.118-124]; Hungary [22, p.133-134]; Ireland [22, p.145]; Italy [22, p.154-156]; Netherlands [22, p.165-169]; Poland [22, p.180-181]; Great Britain [22, p.193-195]. From the perspective examined above, we consider it absolutely nec-



diografii privind compatibilitatea prevederilor Constituției Republicii Moldova cu procedurile tehnice ce țin de integrarea în Uniunea Europeană. În acest sens, venim cu propunerea de a modifica și completa textul Constituției Republicii Moldova cu prevederi de natură să o compatibilizeze clar și tranșant cu legislația constituțională și practicile din cadrul Uniunii Europene. În caz contrar, declarațiile privind vectorul strategic de integrare a RM în spațiul UE vor rămâne simple declarații lipsite de conținut și seriozitate. De asemenea, la nivelul Uniunii Europene au fost supuse cercetării științifice și alte subiecte aflate în conexiune cu problematica controlului constituționalității legilor. Spre exemplu, publicația care vizează modul de depunere și de gestiune a plângerilor de către instituția Ombudsmanului European, inclusiv prin sesizarea Curții Europene de Justiție întru controlul constituționalității legilor [32].

Doctrina constituțională franceză, de asemenea, a dezvoltat diverse aspecte ale problematicii controlului constituționalității legilor. Cele mai importante lucrări sunt: Drago G. *Contentieux constitutionnel francais*. Paris, 1998 [5]; Eisenmann Ch. *La justice constitutionnelle et la Haute Cour Constitutionnelle d'Autriche*. Paris, 1986 [9]; Fromont M. *La justice constitutionnelle dans le monde*. Paris, 1996 [10]; Mathieu B., Verpeaux M. *Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux*. Paris, 2002 [18]; Rousseau D. *La justice constitutionnelle en Europe*. Paris, 1998 [24]; Turpin D. *Contentieux constitutionnel*. Paris, 1994 [33].

Să ne referim la fenomenul „Primăvara arabă” și impactul său asupra instituționalizării controlului constituționalității legilor. Așa cum menționam cu referire la actualitatea cercetării, în introducere, actualmente există acele două curente fundamentale pe plan mondial privind modernizarea, inclusiv legală: integrarea în Uniunea Europeană și „Primăvara arabă”. Cert este faptul că există similitudini majore între aceste două curente, ambele caracterizându-se prin reforme de substanță în domeniul jurisprudenței, inclusiv în ce privește modul de control al constituționalității legilor. Această concluzie am dedus-o analizând lucrările ce au abordat diverse aspecte ale contro-

essary to perform a radiography regarding the compatibility of the provisions of the Constitution of the Republic of Moldova with the technical procedures related to the integration into the European Union. In this regard, we come with the proposal to amend and supplement the text of the Constitution of the Republic of Moldova with the provisions capable to make it clearly and sharply compatible with the constitutional legislation and practices within the European Union. Otherwise, the statements on the strategic vector of the integration of the Republic of Moldova into the EU will remain mere statements devoid of content and seriousness. Also, at the level of the European Union, other subjects related to the control of the constitutionality of laws were subjected to the scientific research. For example, the publication regarding the manner of the submission and management of the complaints by the European Ombudsman, including by the referral to the European Court of Justice for the control of the constitutionality of laws [32]. The doctrine of France. The French constitutional doctrine also developed various aspects of the issues of the control of the constitutionality of laws. The most important papers are: Drago G. *Contentieux constitutionnel francais*. Paris, 1998 [5]; Eisenmann Ch. *La justice constitutionnelle et la Haute Cour Constitutionnelle d'Autriche*. Paris, 1986 [9]; Fromont M. *La justice constitutionnelle dans le monde*. Paris, 1996 [10]; Mathieu B., Verpeaux M. *Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux*. Paris, 2002 [18]; Rousseau D. *La justice constitutionnelle en Europe*. Paris, 1998 [24]; Turpin D. *Contentieux constitutionnel*. Paris, 1994 [33]. The phenomenon “Arab spring” and its impact on the institutionalization of the control of the constitutionality of laws. As we mentioned in relation to the topicality of the research, in the Introduction, there are currently those two fundamental global currents on modernization, including legal ones: integration into the European Union and the “Arab spring”. It is certain that there are major similarities between these two currents, both of which are characterized by the substantial reforms in the field of jurisprudence, including regarding the manner of the control of the constitutionality of laws. We deduced this conclusion having analysed the works that addressed various aspects of the

lului constituționalității legilor în statele arabe. Printre aceste lucrări am putea menționa în mod special pe cea a autorilor Choudhry S., Coetz C., Bass K. ș.a. „Curțile constituționale ca urmare a primăverii arabe: mecanismul de numire a judecătorilor și independența judiciară relativă” [3]. Autorii respectivi, printre altele abordează probleme precum: funcțiile curții constituționale [3, p.19-21]; curțile constituționale și gestiunea cazurilor contestate pe motive politice (revizuirea legilor electorale; reglementarea activității partidelor politice; asigurarea separației puterilor în stat; reforma legală post-autoritară) [3, p.22-28]; independența relativă și investitura politică a membrilor curții constituționale și importanța numirii judecătorilor curții constituționale [3, p.29-33]. Totodată, importanța abordării pentru studiul nostru constă și în faptul, că autorii au reușit să aducă elemente de drept comparat. În acest sens, prezintă interes faptul pentru noi, citarea și efectiv analiza experienței arhitecturii jurisdicției constituționale în diverse state precum: modelul super-majorității legislative din Germania [3, p.34-44]; modelul consiliului judiciar din Africa de Sud [3, p.45-55]; modelul judiciar-executiv din Egipt și Irak [3, p.56-72]; modelul multi-constituent din Turcia și Italia [3, p.73-88]. Atunci când vorbim despre sistemul judiciar în sistemul abordărilor doctrinare, este oportun de menționat că unii autori din occident au abordat diverse probleme în conexiune cu statutul juridic al Curții Constituționale și al controlului constituționalității legilor, prin prisma analizei sistemului judiciar național. Este oarecum semnificativ faptul, că sistemul judiciar și implicit modul de organizare și funcționare a Curții Constituționale a Republicii Moldova a trezit un interes viu printre autorii din străinătate. Astfel, un grup de autori precum Frans van der Doelen, Adis Hodzic și Georg Stawa în cuprinsul monografiei sale *Efficient Judicial Systems (Sisteme judiciare eficiente)* [6] au abordat problematica sistemului judiciar al Republicii Moldova prin a analiza subiecte precum: bugetele, managementul și carențele sistemului judiciar [6, p.27-166]; compararea curților: productivitate și eficiență [6, p.167-242]; capacități de formare a politicilor (policy

control of the constitutionality of laws in the Arab states. Among these works we could mention especially that of the authors Choudhry S., Coetz C., Bass K. and others “Curțile constituționale ca urmare a primăverii arabe: mecanismul de numire a judecătorilor și independența judiciară relativă” [3]. The concerned authors, among others, address the issues such as: the functions of the constitutional court [3, p.19-21]; constitutional courts and management of cases contested for political reasons (revision of electoral laws; regulation of activity of political parties; provision of separation of powers; post-authoritarian legal reform) [3, p.22-28]; relative independence and political investiture of members of constitutional court and importance of appointment of judges of constitutional court [3, p.29-33]. At the same time, the importance of the approach for our study consists in the fact that the authors managed to bring the elements of the comparative law. In this sense, it is of interest to us, to cite and effectively analyse the experience of the architecture of the constitutional jurisdiction in various states such as: the model of the legislative super-majority of Germany [3, p.34-44]; the model of the judicial council of South Africa [3, p.45-55]; judicial-executive model of Egypt and Iraq [3, p.56-72]; multi-constituent model of Turkey and Italy [3, p.73-88]. When we talk about the judiciary system in the system of doctrinaire approaches, it is worth mentioning that some Western authors addressed various issues in connection with the legal status of the Constitutional Court and of the control of the constitutionality of laws, through the prism of the analysis of the national judiciary system. It is somewhat significant the fact that the judicial system and, implicitly, the organization and functioning of the Constitutional Court of the Republic of Moldova aroused keen interest among the authors abroad. Thus, a group of authors such as: Frans van der Doelen, Adis Hodzic and Georg Stawa in the contents of their monograph *Efficient Judicial Systems (Sisteme judiciare eficiente)* [6] addressed the issues of the judicial system of the Republic of Moldova through the analysis of the subjects such as: budgets, management and shortcomings of judicial system [6, p.27-166]; comparison of courts: productivity and efficiency [6, p.167-242]; policy-making capabilities (policy mak-



making) [6, p.243-258]. De menționat, că pe lângă Republica Moldova, autorii au supus unei analize și sistemele judiciare ale altor state din cadrul Parteneriatului Estic: Armenia, Azerbaidjan, Georgia și Ucraina.

O altă lucrare în care sunt abordate probleme privind sistemul judiciar a fost publicată sub redacția lui Anja Seibert-Fohr, culegere de peste o mie de pagini cu titlul „Judicial Independence in Transition” (Independența judiciară în tranziție) [27]. Printre subiectele de bază abordate în această lucrare vom menționa: independența judiciară în analiză comparativă [27, p.19-20]; noi provocări în democrații stabilite (Marea Britanie; Olanda; Suedia; Franța; Belgia; Italia; Elveția; Germania; SUA; Canada) [27, p.121-602]; procese de tranziție în noile state ale Uniunii Europene (Polonia; Estonia; Ungaria; România) [27, p.603-884]; obstacole pentru tranziție în statele post-sovietice (Rusia; Belarus; Armenia; Kirghizia; Kazahstan) [27, p.885-1278]. Anume în cadrul acestui ultim compartiment (obstacole pentru tranziție în statele post-sovietice) a fost abordată și situația sistemului judiciar din Republica Moldova [27, p.1119-1196]. Lucrarea prezintă independența judiciară drept aspectul central al statului de drept la diferite etape ale tranziției spre democrație în regiunea OSCE. În general, pentru un studiu suplimentar al interacțiunii dintre dezvoltare și statul de drept, a se vedea lucrarea de referință din domeniu a lui Michael Trebilcock [34]. Iar pentru interacțiunea dintre statul de drept și democrație a se vedea monografia autorilor Leonardo Morlino și Gianluigi Palombela [23].

Concluzii: În concluzie tindem să menționăm, că problematica provocărilor la adresa controlului constituționalității legilor a constituit preocuparea de ultimă oră a mai multor savanți, printre care: M. De Visser, *Constitutional Review in Europe. A Comparative Analysis* [41]; A. Sweet, *Constitutional Courts* [28]. Autorii argumentează ideea, că noile perspective generează modificări esențiale ale actualelor sisteme de control de constituționalitate, dar și apariția unor noi forme de control de constituționalitate necunoscute anterior pentru doctrină și practică, care sunt implementate în diverse sisteme de

ing) [6, p.243-258]. It should be mentioned that in addition to the Republic of Moldova, the authors subjected to an analysis also the judicial systems of other states within the Eastern Partnership: Armenia, Azerbaijan, Georgia and Ukraine. Another paper in which are approached the issues related to the judicial system was published by Anja Seibert-Fohr, a collection of over a thousand pages entitled “Judicial Independence in Transition” (Independența judiciară în tranziție) [27]. Among the basic subjects addressed in this paper we will mention: judicial independence in comparative analysis [27, p.19-20]; new challenges in established democracies (Great Britain; Netherlands; Sweden; France; Belgium; Italy; Switzerland; Germany; USA; Canada) [27, p.121-602]; transition processes in the new states of the European Union (Poland; Estonia; Hungary; Romania) [27, p.603-884]; obstacles to transition in post-Soviet states (Russia; Belarus; Armenia; Kyrgyzstan; Kazakhstan) [27, p.885-1278]. The situation of the judicial system in the Republic of Moldova was also addressed within this last section (obstacles to the transition in the post-Soviet states) [27, p.1119-1196]. The paper presents the judicial independence as the central aspect of the constitutional state at various stages of the transition to democracy in the OSCE region. For a further study of the interaction between the development and the constitutional state, see the reference work of Michael Trebilcock in the field [34]. And for the interaction between the constitutional state and democracy see the monograph of the authors Leonardo Morlino and Gianluigi Palombela [23].

Conclusions: In conclusion we tend to mention that the issue of the challenges to the control of the constitutionality of laws constituted the last concern of several scientists, including: M. De Visser, *Constitutional Review in Europe. A Comparative Analysis* [41]; A. Sweet, *Constitutional Courts* [28]. The authors argue the idea that new perspectives generate the essential modifications of the current systems of the control of constitutionality, but also the emergence of new forms of the control of constitutionality previously unknown for doctrine and practice, which are implemented in various legal systems on different continents: from the European to the American. M. Tushnet, The

drept de pe diferite continente: de la european și până la cel american. M. Tushnet, *The Relation Between Political Constitutionalism and Weak-form Judicial Review* [35]; M. Tushnet, *The Rise of Weak-Form Judicial Review* [36], a argumentat ideea, precum că modelele tradiționale de control de constituționalitate – american și European – reprezintă un macro-model, atribuit la aceeași categorie de formă riguroasă de control a constituționalității legilor. S. Gardbaum, *The New Commonwealth Model of Constitutionalism. Theory and Practice* [11] a examinat ideea, precum că transformările în cadrul matricei anglo-saxone de control al constituționalității legilor apar o dată cu nevoia instituirii unei protecții a drepturilor fundamentale ale omului în statele ce fac parte din familia anglo-saxonă, necesitate ce trebuie să fie într-o oarecare armonie cu tradiționala reconciliere a principiului suveranității parlamentare în domeniul legiferării.

Este relevant studiul *New Models of Constitutional Review* [7], realizat de savantul italian Francesco Duranti, care a examinat impactul evenimentelor de ultimă oră de pe mapamond asupra problematicii controlului constituționalității legilor și implicit apariția unor noi modele de control al constituționalității legilor. R. Hirschl, *The Nordic Counternarrative: Democracy, Human Development, and Judicial Review* [13], a examinat evoluțiile controlului constituționalității legilor pe filiera scandinavă. Sistemele de drept suedez și finlandez confirmă existența unui nou model de control de constituționalitate a legilor, cu un specific pronunțat. Respectiva problemă a fost studiată de către savanții J. Lavapuro, T. Ojanen, M. Scheinin, în lucrarea: *Rights-Based Constitutionalism in Finland and the Development of Pluralist Constitutional Review* [16]. Autorul K. Tuori, *Judicial Constitutional Review as a Last Resort* [37], a examinat modul în care drepturile și libertățile fundamentale pot fi apărate prin recurgerea la controlul constituționalității legilor. Același autor în monografia sa „Combining abstract *ex ante* and concrete *ex post* review: the Finnish model, in European Commission for Democracy Through Law” [38] a examinat practica instanțelor scandinave, relevând faptul că respectivele instanțe dau dovadă

Relation Between Political Constitutionalism and Weak-Form Judicial Review [35]; M. Tushnet, *The Rise of Weak-Form Judicial Review* [36], argued the idea that the traditional models of the control of constitutionality: American and European, represent a macro-model model, attributed to the same category of rigorous form of control of the constitutionality of laws. S. Gardbaum, *The New Commonwealth Model of Constitutionalism. Theory and Practice* [11] examined the idea that the transformations within the Anglo-Saxon matrix of the control of constitutionality of laws appear with the need of the establishment of a protection of fundamental human rights in the member states of the Anglo-Saxon family, the necessity that must be in a certain harmony with the traditional reconciliation of the principle of parliamentary sovereignty in the field of enactment. F. Duranti, *New Models of Constitutional Review* [7], the study carried out by the Italian scientist Francesco Duranti is relevant, who examined the impact of the latest events in the world on the issues of the control of constitutionality of laws and implicitly the emergence of certain new models of the control of the constitutionality of laws. R. Hirschl, *The Nordic Counternarrative: Democracy, Human Development, and Judicial Review* [13], examined the evolutions of the control of the constitutionality of laws on the Scandinavian branch. The Swedish and Finnish legal systems confirm the existence of a new model of the control of the constitutionality of laws, with a pronounced specificity. The concerned issues were studied by the scientists: J. Lavapuro, T. Ojanen, M. Scheinin, in the paper: *Rights-Based Constitutionalism in Finland and the Development of Pluralist Constitutional Review* [16]. The author K. Tuori, *Judicial Constitutional Review as a Last Resort* [37], examined the manner in which the fundamental rights and freedoms can be protected by the control of the constitutionality of laws. The same author – K. Tuori, in his monograph “Combining abstract *ex ante* and concrete *ex post* review: the Finnish model, in European Commission for Democracy Through Law” [38], examined the practice of the Scandinavian courts, revealing the fact that the concerned courts demonstrate a low number of cases of declarations of unconstitutionality, limited only to the cases where the *ex-ante* control was not exercised. Another doctrinal



de un număr redus de cazuri de declarații de neconstituționalitate, limitat la doar cazurile când controlul ex-ante nu a fost exercitat.

O altă preocupare doctrinară în cadrul Uniunii Europene ține de instituția Curții Europene de Justiție. Ca și oricare organ instituțional al Uniunii Europene, CEJ a fost și este obiectul multiplelor cercetări și analize, prin care se încearcă identificarea rolului și locului ei în arhitectura europeană. Autorul Alec Stone Sweet, în lucrarea sa *The European Court of Justice and the judicialization of EU governance* [29] a abordat subiectul Curții Europene de Justiție prin prisma impactului pe care îl are aceasta asupra procesului de „judiciarizare” a guvernării din cadrul Uniunii Europene. Un alt cercetător, Michael Rosenfeld, în lucrarea sa *Comparing Constitutional Review by the European Court of Justice and the U.S. Supreme Court* (2006) [25] s-a consacrat unui aspect extrem de interesant dar totodată și actual – cel al examinării comparate între Curtea Europeană de Justiție și Curtea Supremă de Justiție a Statelor Unite ale Americi, în special pe dimensiunea atribuției de control de constituționalitate. Un alt grup de constituționaliști din spațiul european au reflectat asupra problematicei controlului constituționalității legilor prin prisma legislației UE și a practicilor stabilite de CEJ. Astfel, cercetătorul Jurgen Schwarze, în lucrarea sa *Judicial review in EC law: some reflections on the origins and the actual legal situation* (2002) [30] a examinat originile și situația legală actuală a controlului constituționalității legilor în spațiul UE. Pe de altă parte, într-o lucrare de co-autorat, cu titlul: „Judicial Review as a Contribution to the Development of European Constitutionalism” (2004), cercetătorii Koen Lenarts și Tim Corthaut [17] ajung să concluzioneze că controlul constituționalității legilor este un element sine-qua-non al contribuției la dezvoltarea constituționalismului european. Exact în același sens sunt și ideile expuse de Anthony Arnull în monografia sa dedicată Uniunii Europene și CEJ – *The European Union and its Court of Justice* și de Alexander Turk, în lucrarea sa *Judicial Review in EU law* (2010) [39], care abordează puțin mai larg subiectul, mergând pe studiul problematicei controlului constituțional al legilor în dreptul Uniunii Europene. Pe când Damian Chalmers, în lucrarea sa *The Court of*

concern within the European Union is connected with the institution of the European Court of Justice. Like any institutional authority of the European Union, the ECJ was and is the subject of multiple researches and analyses, which seeks to identify its role and place in European architecture. The author Alec Stone Sweet, in his work *The European Court of Justice and the judicialization of EU governance* [29], addressed the subject of the European Court of Justice in terms of its impact on the process of “judicialization” of governance within the European Union. Another researcher – Michael Rosenfeld, in his paper *Comparing Constitutional Review by the European Court of Justice and the U.S. Supreme Court* (2006) [25], studied the extremely interesting but also current issue – that of the comparative examination between the European Court of Justice and the Supreme Court of Justice of the United States of America, especially on the dimension of the attribution of the control of constitutionality. Another group of constitutionalists of the European area reflected on the issues of the control of constitutionality of laws in the light of the EU legislation and of the practices established by the ECJ. Thus, the researcher Jurgen Schwarze, in his paper *Judicial Review in EC Law: some reflections on the origins and the actual legal situation* (2002) [30], examined the origins and the current legal situation of the control of the constitutionality of laws in the EU area. On the other hand, in the co-authored paper, entitled: “Judicial Review as a Contribution to the Development of European Constitutionalism” (2004), the researchers Koen Lenarts and Tim Corthaut [17], came to the conclusion that the control of the constitutionality of laws is a sine qua non element of the contribution to the development of the European constitutionalism. Exactly in the same vein are the ideas presented by Anthony Arnull in his monograph on the European Union and the ECJ – *The European Union and its Court of Justice* and by Alexander Turk, in his paper – *Judicial Review in EU law* (2010) [39] that addresses the subject a little more broadly, going on the study of the issues of the control of constitutionality of laws in the law of the European Union. While Damian Chalmers, in his work – *The Court of Justice and the third pillar* (2005) [4], will analyse the place of the European Court of Justice in the institu-

Justice and the third pillar (2005) [4] va analiza locul Curții Europene de Justiție în sistemul instituțional al Uniunii Europene, prezentând CEJ drept „cel de-al treilea pilon”. Pe de altă parte, unii cercetători s-au preocupat de corelația dintre actele și tratatele internaționale și activitatea Curții Europene de Justiție, prin prisma impactului pe care îl produc sau ar putea să-l producă deciziile ei. Este cazul lui Lawrence Collins, care în lucrarea sa „Foreign Relations and the Judiciary” (2002) [2] a analizat problematica interdependenței relațiilor externe și a controlului de constituționalitate; Maria Ketvel a abordat în lucrarea sa „The jurisdiction of the European Court of Justice in respect of the common foreign and security policy” (2006) [14] problema jurisdicției CEJ prin prisma politicilor externe și de securitate.

Totuși, cea mai mare atenție a cercetătorilor în materia controlului constituționalității legilor, exercitat de Curtea Europeană de Justiție, a fost îndreptată spre analiza interrelațiilor dintre curțile constituționale naționale și CEJ, impactul și limitele pe care le pot avea deciziile CEJ asupra sistemului de drept național.

tional system of the European Union, presenting the ECJ as the “third pillar”. On the other hand, some researchers were concerned with the correlation between the international acts and treaties and the activity of the European Court of Justice, in terms of the impact it has or could have on its decisions. This is the case of Lawrence Collins, who in his paper “Foreign Relations and the Judiciary” (2002) [2], analysed the issues of interdependence of external relations and control of constitutionality; of Maria Ketvel, who addressed in her paper “The jurisdiction of the European Court of Justice in respect of the common foreign and security policy” (2006) [14], the issues of the jurisdiction of the ECJ in terms of foreign and security policies.

However, the greatest attention of researchers in the matter of the control of the constitutionality of laws, exercised by the European Court of Justice, was focused on the analysis of the interrelationships between the national constitutional courts and the ECJ, the impact and limits that the decisions of the ECJ may have on the national legal system.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Ball H. The Supreme Court in the intimate lives of Americans: Birth, Sex, Marriage, Childrearing and Death. New York: University Press, 2002. 265 p.
2. Bell J. Judiciaries within Europe: A comparative Review. London: Cambridge University Press, 2010. 418 p.
3. Choudhry S., Coetz C., Bass K. ș.a. Constitutional Courts after the Arab spring: appointment mechanisms and relative judicial independence. New York: Center for Constitutional Transitions at NYU Law, International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2014. 140 p.
4. Chalmers D. The Court of Justice and the third pillar. În: E.L.R., 2005, 30(6), p.773-774.
5. Drago G. Contentieux constitutionnel français. Paris: PUF, 1998. 608 p.
6. Doelen F., Hodzic A., Stawa G. Efficient Judicial Systems. European Union/Council of Europe Joint Programme „Enhancing Judicial Reform in the Eastern Partnership Countries (Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova and Ukraine)”. Strasbourg: Directorate General of Human Rights and Rule of Law, 2013. 272 p.
7. Duranti F. New Models of Constitutional Review. IACL IXth World Congress of Constitutional Law: „Constitutional Challenges: Global and Local”. Oslo, 2014. 9 p.
8. Decizie istorică: Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. <http://www.jurnal.md/ro/news/decizie-istorica-rm-a-semnat-acordul-de-asociere-cu-ue-1172264/> (vizitat 27.06.2014).
9. Eisenmann Ch. La justice constitutionnelle et la Haute Cour Constitutionnelle d’Autriche. Paris: Economica, PUAM, 1986. 383 p.



10. Fromont M. *La justice constitutionnelle dans le monde*. Paris: Dalloz, 1996. 140 p.
11. Gardbaum S. *The New Commonwealth Model of Constitutionalism. Theory and Practice*. Cambridge: CUP, 2013. 270 p.
12. Hogan Th. *The Federal Court System in the United States: an Introduction for Judges and Judicial Administrators in Other Countries*. Washington DC: Administrative Office of the U.S. Courts, 2010. 59 p.
13. Hirschl R. *The Nordic Counternarrative: Democracy, Human Development, and Judicial Review*. În: *Int'l. Journ. Const. L. (ICON)*, 2011, p.451.
14. Ketvel M., Garbagnati M. *The jurisdiction of the European Court of Justice in respect of the common foreign and security policy*. În: *I.C.L.Q.*, 2006, 55(1), pp.77-120.
15. Lehmann W. Castagnoli C. *National Constitutional Law and European Integration (Czech Republic; Germany, France, Italy, Austria, Poland, Finland and Sweden)*. Bruxelles: European Parliament, Directorate General for Internal Policies, 2011. 230 p.
16. Lavapuro J., Ojanen T., Scheinin M. *Rights-Based Constitutionalism in Finland and the Development of Pluralist Constitutional Review*. În: *Int'l. Journ. Const. L. (ICON)*, 2011, p.505
17. Lenaerts K., Corthout T. *Judicial Review as a Contribution to the Development of European Constitutionalism*. În T. Tridimas and P. Nebbia (eds.), *EU Law for the 21st Century: Rethinking the New Legal Order*, Oxford, Hart Publishing, 2004, pp.17-64.
18. Mathieu B., Verpeaux M. *Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux*. Paris: LGDJ, 2002. 791 p.
19. *Memo of European Commission: „The EU's Association Agreements with Georgia, the Republic of Moldova and Ukraine”* (traducere din l. engleză: Acordul de Asociere a UE cu Georgia, Republica Moldova și Ucraina). Brussels, 23 iunie 2014. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-430_en.htm?locale=en (vizitat 25.06.2014).
20. Noonan J. *Narrowing the Nation's Power. The Supreme Court Sides with the States*. Los Angeles: University of California Press, 2002. 208 p.
21. Pacelle R. *The Role of the Supreme Court in American Politics: The Least Dangerous Branch?* Missouri: Westview Press, 2001. 204 p.
22. Raffaelli R. *National Constitutional Avenues for further EU Integration (Croatia, the Czech Republic, Estonia, Finland, France, Germany, Hungary, Ireland, Italy, the Netherlands, Poland and the United Kingdom)*. Bruxelles: European Parliament, Directorate General for Internal Policies, 2014. 282 p.
23. Robertson A. Merrills J. *Human Rights in the World*. Oxford: Clarendon Press, 1994. 355 p.
24. Rousseau D. *La justice constitutionnelle en Europe*. Paris: Montchrestien, 1998. 160 p.
25. Rosenfeld M. *Comparing Constitutional Review by the European Court of Justice and the U.S. Supreme Court*. În: *Cardozo Legal Studies Research Paper Nr.157*, (2006). p.33-63.
26. Semonche J. *Keeping the Faith: A Cultural History of the U.S. Supreme Court*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2000. 512 p.
27. Seibert Fohr A. *Judicial Independence in Germany*. În: Seibert Fohr A. *Judicial Independence in Transition*. Heidelberg: Springer, 2012. 1378 p.
28. Sweet S. *Constitutional Courts*. În: M. ROSENFELD, A. SAJÒ (eds.), *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*, OUP, Oxford, 2012, p.816.
29. Sweet A. *The European Court of Justice and the judicialization of EU governance*. În: *Living Review in European Governance*, Vol.5, (2010), Nr.2. 50 p.
30. Schwarze J. *Judicial review in EC law: some reflections on the origins and the actual legal situation*. În: *I.C.L.Q.*, 2002, 51(1), pp.17-33.
31. *The Federalist Society for Law and Public Policy Studies*. <https://www.fed-soc.org/> (vizitat 21.02.2013).
32. *The European Ombudsman's guide to complaints. A publication for staff of the EU institutions, bodies, offices and agencies*. Germany: European Union, 2011. 20 p.
33. Turpin D. *Contentieux constitutionnel*. 2e edition. Paris: PUF, 1994. 543 p.
34. Trebilcock M. *Rule of Law Reform and De-*

- velopment: Charting the Fragile Path of Progress. Toronto: Edward Elgar Publishing, 2009. 384 p.
35. Tushnet M. The Relation Between Political Constitutionalism and Weak-form Judicial Review. În German Law Journal, vol. 14, no. 12, 2013, pp.2249-2263.
 36. Tushnet M. The Rise of Weak-Form Judicial Review. pp.321-333. În GINSBURG T., DIXON R. Comparative Constitutional Law. Cheltenham: Edward Elgar publishing, 2011, 680 p.
 37. Tuori K. Judicial Constitutional Review as a Last Resort: The Finish Case. Oxford: Oxford University Press, 2011. p.365-391.
 38. Tuori K. Combining abstract ex ante and concrete ex post review: the Finnish model. În: European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission). CDL-JU (2010)-011.
 39. <http://www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdf-file=CDL-UD%282010%29011-e> (vizitat 27.02.2014).
 40. Turk A. Judicial Review in EU law. London: Elgar European Law, 2010. 416 p.
 41. Visser M. Constitutional Review in Europe: A Comparative Analysis (European an National Constitutional Law). London: Hart Publishing, 2014. 528 p.
 42. Visser M. Constitutional Review in Europe: A Comparative Analysis (European an National Constitutional Law). London: Hart Publishing, 2014. 528 p.

Despre autor:

Tatiana DABIJA,

doctor în drept, lector universitar,

Catedra „Științe manageriale, socio-umane și comunicare profesională”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

email: dabijatatiana@mail.ru

About author:

Tatiana DABIJA,

PhD, associate professor,

Chair of “Managerial, socio-human sciences and professional communication”

of the Academy “Stefan cel Mare” of the MIA,

email: dabijatatiana@mail.ru